

ምምሳሌ ኤርትራዊት ያታዊ አሃዳዊት (ተርምኑክሌሳዊ) ቤተ-ሰብ፡ ቅጽበታውን ነባሪን ሓይጋ ንቐጻልነት ኤርትራ ከም ሃገርን ከም ሕብረተ-ሰብን

ገቢረ ገብረማሪያም (ዶ.ር.)

ሕቶታት፡

አንብብቴ ቅድሚኒ ነዛ ጽሑፍቴ ምንባብ ምጅማርም ከምልሰዎን ዝደልዩን ሕቶታት ብምቕዳም ጽሑፎይ ከጅምር ይደሊ። ንሳተን ካኣ እዞን ዝሰዕባ ኢያን፡-

ሀ) ናይ መጀመሪያ መምህርካ/ኪ መን ነበረ/ነበረት?

ለ) ሃገርካ/ኪ ትፈቱ/ትፈትዊ ዶ? መልሰኻ/ኺ እወ እንተኾይ፡ ብኸመይን ካብ ማዳሰን ጀሚሩ?

ሐ) ብዛዕባ ዓድኻ/ኺ (ተወሊድካ/ኪ ዝዓበኻ/ኪ ዝዓበኻ ናይ መቐጻል ዓዲ ወይ ናይ ከተማ ከባቢ) እም ሕሰብ/ቢ፡

- ካብ 16 ከሳብ 40 ዓመት ዕድመ ከባቢ ዘለዉ መናእሰይ ደቂ ዓድኻ/ኺ ክንደይ ይኾኑ?
- ካብዚአቶም፡ ክንደይ ዝኾኑ (ክንደይ ሚኢታዊት) ሕጂ ኣብ ኤርትራ ኣለዉ?
- ካብቶም ኣብ ኤርትራ ኣለዉ ትብሎም ዘለኻ/ኺ ኹ ክንደይ ዝኾኑ ኣብ ኣገልግሎት ኣለዉ?

ራባዓይ ክፋል፡

ኣብ ሳልሳይ ክፋል ነይዚ ጽሑፍ እዚ፡ ሓደ ቆልዓ ተወሊዱ፡ ዓብዩ፡ ጎቢዙን ዓቕሚ ኣዳም በጺሑ ንመርዓን ደርዓን ክሳብ ዝበጽሕ ዘሕልፎ ናይ ሂወት ጉዕዞ፡ ኣካል ናይቲ ዓዳዊ ማሕበረ-ሰባዊ ሂወት ምዃኑ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ሙብቆል ባህርን መንነቱን ከም ሰብ-ውን እቲ ኩሉ-ሓቕፍ ዓዳዊ ማሕበረ-ሰባዊ ንጥፊታትን፡ ናይ ዓዲ ማዓልታዊ ሂወት ጉዕዞን ምዃኖም ርኢና ነይርና።

ሓደ ቆልዓ ትርጉም ዘለዎ (ናይ ሰብ) ባህርን መንነትን ሓጁ ንኻዓቢ (እኹል ሰብ ንኸኸውን)፡ “እታ ጎዳና፣ እታ መጓሰ፣ እታ መጻውቲት ጎልጎል ዓዲ፣ እቶም ዝተፈላለዩ ማሕበረ-ሰባዊ ጉዳያትን ውራያትን ዓዲ፣ እቶም መዛኑ የዕሩኹን ሳናዱን፣ እታ ባይቶ ዓዲን፣ ካብ ኩሉ ንላዕሊ ካኣ እቲ ፍቕሪ፣ ሓልዮትን ክንክን ናይ ደቂ ዓዲ (ኣብ ኩሉ ዕድመ ኣከባቢ ዘለዉ)” ምህላው ኣገድሲ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ብጉብእ ዝሰርሑ ኣካላት ክኾኑ ከምዘለዎምውን ኣብሉ ተነጺሩ ኣሎ። ስነ-ህጻን-ምራውን ማሕበረ-ሰባውን ክለላታት (psychological and social skills) ስቕ ኢሎም ዝልጠፉ ዘይኮነስ፡ ንኸትቀስምም ቦቶም ዝተፈላለዩ ናይ ሂወት ጉዕዞታት

ብብደረጃኦም ብምጉዳዝ፡ ብግብሪ ለቢስካዮም ክትሓልፍ ምስትኸእል ጥራሕ ምዃኑን፡ እዚ ክኸውን ዝኸእል ካኣ፡ ቆልዑ ኣብ ባህርያዊ ከባቢኣ ዝተሓለወት ሰፈር (ዓዲ) ክዓብዩ እንተኸኢሎም ጥራሕ ከምዝኮነንውን ብሰፊሑ ተገልጹ ኣሎ። ካብዚ ቀጺሉ፡ ከም መቐጻልታ ናይቲ ማሕበረ-ሰባዊ ሂወት ኤርትራውያን ያታዊ ዓድታት እንታይ ይመስል ዝብል ዛዕባ፡ ብዛዕባ ማሕበርዊ ንጥፊታት ዓዲ ኣብ ዕለተ መርዓ (ኣብ እንዳ ጓል) እንታይ ከምዝመስል ሰፊሕ ትንታነ ክቐርብ ኢዩ።

ወጋሕ ትበል ለይቲ ጓይላ ተሓዲሩ፡ ሓውሲ ምስተበልዐ፡ እቶም ናይ ውራይ መርዓ መደብ ስራሕ ዝተቀረጹም፡ ኩሎም ነናብ ዝተመደቡ ንጥፊታት መርዓ ይዋፈሩ። ቆልዑ፡ ማይ ይወረዱ/ይጓርቱ፤ መንእሰያት፡ ዳስ ይሰልሙ፤ ኮፍ መበሊ ጠዋሉን የእማንን ይሰርዑን የስተኸኸኹሉን፤ ኣጓብዝን ሰብኡትን ካኣ፡ ስዋ መሊኡ ዝተሓትመ ቦጣትን ኣጋንእን ካብ ዝ ናብ ዳስ ብብሓደ እንዳ ተሰከሙ (ንሓድ ቦጥ 4-5 ኣጓብዝ የድልዩ) ኣውጺኦም ኣብ ማእከል ዳስ ተር ኣቢሎም ይሰርዕዎ፤ ኣንስቲ፡ ውራይ ምድላው መስተን (ስዋ) መግብን (እንጀራ ምስንካት፣ ዝመጹ ናይ ሓዝ እንጀራ ምቕባልን ምስራዕን፣ ጸሕልታት ዝ ዝ እንዳኸዳ ምእካብን ሓጺብካ መድላውን፣ ጉልቻታት ዝ ዝ እንዳኸዳ ምእካብ፣ ጸብሒ ምስራሕ፣ ወ.ዘ.ተ.። ጸብሒ፡

¹ እዚ ጽሑፍ እዚ፡ ብዛዕባ ማዓልታዊ ሂወት ኤርትራዊት ያታዊ ዓዲ እንታይ ከምዝመስል ሓፊሻዊ ስእሊ ንኣንብቲ (ብፍላይ ንኤርትራውያን መንእሰያት) ንማሃብ ዝዓለም ስለዝኾነ፡ ኣብ ደቀቕቲ ንጥፊታት ዓድን፡ ብዛዕባ ኣብ ዝተፈላለዩ ኣከባቢታት/ዓድታት ኤርትራ ዝገበሩ ፍልይ ዝበሉ ወግዕታትን ልምድታትን ምትንታን ዘይኣቱ ምዃኑ ኣንብቲ ከግንዘቡላይ ብትሕትና ይሓትት። ብኣንጻሩ እኚ ዓኣ፡ ኣንብቲ፡ ንማሕበረ-ሰባዊ ሂወት ነበሉ-ውከፍ ዝዓበይሉ ዓዲ ወይ ኣከባቢ ዝገዝኡ ወግዕን ልምድን ብምዝኻር፡ ሕጂ ኣብ ምንታይ ኩነታት ከምዝርከቡ ከስተባህሉ እዩ ዝጸውዕ ዘለኹ። እዚ ጽሑፍ እዚ ካኣ፡ ከም ሓፊሻዊ ማእዘን መትሓዝን (frame of thinking) መወከስን ኮይኑ ጥራሕ ከገልግል ኢዩ ዝቐርብ ዘሎ።

ብፍሉጣት ዋሐላታት ኢዩ ዝሰራሕ። ከምዚ ናይ ሎሚ ጊዜ ኣብ ሓደ ዓብዩ ድስቲ ብሓደ ጊዜ ዘይኮነስ፡ ቀደም፡ ናይ መርዓ ጸብሒ ብጻሕልታት ኢዩ ዝሰራሕ ዝነበረ። ዓሰርተ ወይ ካብኡ ንላዕሊ ጻሕልታት ብሓደ ጊዜ ስለዝሰኸተተ፡ ዓቕን ሽጉርቲ፣ ጠሰሚ/ዘይቲ፣ በርበሪ፣ ስጋ፣ መረቕ/ማይን ጨውን እንዳ ሓለኻ ብቐጻሊ ምኻስን ሓዊ ምስቐርን ዘድልዮ ጥበበኛታት ዝሓትት ስራሕ ኢዩ ነይሩ። ሓንቲ ጻሕሊ ፈሊሓ/ኣኺላ ካብ ጉልቻ ከትወርድ ከላ፡ ካልእ ሓዳስ ጻሕሊ ትስኸተት፡ ከምኡ እንዳበለ ንምሉእ ማዓልቲ እቲ ስራሕ ይቐጽል። ስጋ፡ ቅድሚ-ሳልስቲ ወይ'ውን ድሮ መርዓ፡ 'ብምምታር ስጋ' ተባሂሉ ዝፍለጥ ወግዲ ዓዲ፡ ደቂ ዓዲ ተኣኪቦም ኢዮም ዝመትርዎ። እቲ ንስጋ ዝሕረድ እንሰሳ'ውን፡ ደቂ ዓዲ ኢዮም ዝሓርድዎ። ርእሲ እቲ ዝተሓረደ እንሰሳ፡ ናይ ጠበሐ ኢያ ክብሉ ዶ ሰሚዕኹም ትፈልጡ? ጠበሐ ስርሓም ምስወድኡ፡ ነቲ ስጋ ርእሲ መቲሮም ኣብ ልግስ ዝበለት ዝህ ከይዶም (ብምስጢር ኣብ ምጥባሕ ዘይሓዘዙ ሰባት ከይራኣይዎም) ብመቐሎ ቐልዮም ኢዮም ዝበልዕዎ [እዚ ሕገ/ወግዲ ዓዲ ኢዩ፡ እንተዘይሓገዝካ ካኣ ክትበልዕ ኣይፍቀደካን ኢዩ]። ሰራሒት ጸብሒ፡ ንነብሲ-ወከፍ ጻሕሊ ከንደይ ማንካ ስጋ ክትገብር ከዘልዎ ምስ ባዓል ውራይ ተመኺራ፡ ከምቲ ስምምዖም እንዳ ዓቀነት ካኣ ነቲ ብከምዚ ኣብ ላዕሊ ተገሊጹ ዘሎ ተመቲሩ ዝተዳለወ ስጋ ክትጥቀሙ ትውዕል። ብከምዚ ልዕል ኢሉ ዝተገለጸ፡ ኩሎም ንዕለተ-መርዓ ዘድልዩ ምድላዎት ካብ ንግሆ ጀሚርካ ይግበሩ። ቅድሚ ዕዳማት ናብ ዳስ ምእታው ምጅማሮም፡ ናይቲ ማዓልቲ መደባት ዝመርሑ፣ ዘዋሃህዱ፣ ዝኣልዩን ዘሳሰቡን ኣካላት ተመሪጾም ተዳልዮም ኢዮም-ውን ዝጸንሑ።

ሸም ዳስ፡ ንኹሉ ንጥፈታት ምቕባል ዕዳማት ኣጋይሽ ዝቐጸጸር፣ ዘዋሃህድን ዘማእክልን ኢዩ። ንሱ ካኣ፡ ተቐባልቲ ኣጋይሽን ኣሳሰቡትን ኮይኖም ዘገልግሉ ደቂ ዓዲ ሓሩዩ ይውጅህ። ተቀባልቲ ኣጋይሽ፡ ኣብ ኣፍደገ ዳስ ደው ኢሎም፡ ንነዝመጹ ዕዳማት እንዳተቐበሉ፡ "ኣጋይሽ ተቐባል" እንዳበሉ ንኣጋይሽ ተቐቢሎም ነናብ ዝተመደበሎም ቦታ (ናይ ኣጋይሽ፣ ናይ ደቂ ዓዲ፣ ናይ ሰብኡት፣ ናይ ኣንስቲ፣ ናይ ቆልዑ፣ ወ.ዘ.ተ.) ወሲዶም ዘቐምጥዎም ኣናባበርቲ የረከብዎም። ኣናባበርቲ ካኣ ንሓደስቲ ዕዳማት ቦታ ሂቦም ኮፍ ምስ ኣበልዎም፡ ብቐጥታ ንኣሰላፋይ ስዎ "ዋንጨ፡ ኣብዚኣ" ኢሎም ይሕብርዎ። ኣሰላፋይ ስዎ ካኣ፡ ዋናጨ፡

ሰውኡ ሓጃ ጠበቕ ብምባል፡ ነቶም ዋንጫ ዘይሓዘዙ ኣጋይሽ ይዕድሎም። ዋንጭኦም ዝወድኡ'ሞ ክደግሙን ክገጋግሙን ዝደልዩ እንተልዉ-ውን፡ "ኣሰላፋይ ስዎ ኣብዚኣ" እንዳተባህለ ይጸዋዕን ይሕበርን፡ ይደጋግሞም ካኣ [ኣብ መርዓ፡ ስዎ ከብዲ-ምላሽ ኢዩ]። ማኣዲ ዝሰርዑ፡ ንዘይተመገቡ ዕዳማት ቡብሽሞንተ(8) [ምሉእ ማኣዲ]፡ ንምሉእ ማኣዲ ዝኣኸሉ እንተዘኮኑ ካኣ፡ ቡብኣርባዕተ(4) [ፍርቂ ማኣዲ] እንዳ ገበሩ ይሰርዕዎም'ሞ፡ ምሉእ/ፍርቂ ማኣዲ ኣብዚኣ ኣምጸኣለይ ኢሎም ንማኣዲ ዘቕርቡ ይሕብሩ/ይእዘዙ። ማኣዲ ዘቕርቡ ካኣ፡ ናብ ማኣዲ እንጀራ ዝሰርዑ/ዓ ከይዶም፡ ምሉእ/ፍርቂ ማኣዲ ሃቡና ኢሎም ኣምጺኦም ይቕርቡ። ማኣዲ ክትእዘዝ ካላ፡ ማዕረ

ማዕረኣ ካኣ፡ "ባዓል ጸብሒ፡ ናይ ምሉእ/ፍርቂ ማኣዲ ጸብሒ ኣብዚኣ" ትብል ትእዘዝ/ሓበሬታ ትዋሃብ። ጸብሒ ዘምጽኡ ካኣ፡ ኣብ እንዳ ጻሕሊ ከይዶም ንሰራሒት ጻሕሊ፡ ናይ ምሉእ/ፍርቂ ማኣዲ ጸብሒ [ክልተ ጻሕሊ ንምሉእ ማኣዲ፣ ሓንቲ ጻሕሊ ካኣ ንፍርቂ ማኣዲ] ደሊና ኢሎም ኣምጺኦም ነታ ተሰሪዓ ዘላ ማኣዲ የረከብዎ። ኢድ ዘሕጽቡ ካኣ ማይን መሕጸብ ኢድን ሒዘም፡ ነቶም ማኣዲ ተሰሪዖም ዘለምዉ፡ ቅድሚ ምምጋምን ድሕሪ ምምጋምን፡ የእዳዎም የሕጽብዎም። ማኣዲ ቀሪቡ ጸብሒ'ውን ምስ መጻ፡ ሓደ ካብቶም ኣብ ማኣዲ ቀሪቦም ዘለዉ [እቲ ብዕድመ ዝዓበየ ወይ'ውን ናይ ሃይማኖት ባዓል ሞዩ ዝኾነ ሰብ እንተሎ] ጸሎት ብምግባር ማኣዲ ምስ ባረኹ፡ ሓደ ካብቶም (ብዕመ ዝናኣሰ) ካኣ ጸብሒ ይጸብሑ'ሞ [ቁሩም ክእለት ትሓትት ኢያ] ምምጋም ይቐጽሉ።

ነዚ ኩሉ ዘዋሃህድ፣ ዘማእክልን ዝቐጸጸርን ሸም ዳስ ኢዩ። ኩሉ ሰርሒ ፈሊጡ ይጓዩ፡ ናይ ኩሎም ጽቡቕ ምውህሃድ ክህሉ ካኣ ኣሎዎ - ዕዳማት ይመጹ፣ ተቐባል ጋሻ ተቐቢሉ ቦታ ይህብ፣ ኣሰላፋይ ዋንጭ ስዎ ይዕድል፣ ሰራዕ ማኣዲ፡ ማኣዲ ሰራዕ ማኣዲ እንጀራን ጸብሒን ይእዘዝ፣ ማይ ዘሕጽብ የእዳው የሕጽብ፣ ማኣዲ ዘቕርብ ማኣዲ እንጀራ የምጽእ፣ ጸብሒ ዘቕርብ ጻሕልታት የምጽእ፣ ወ.ዘ.ተ.። እዚ'ቶም፡ ብሓደ ጊዜ ክዕመሙ ዝግበኦም ንጥፈታት ጥራሕ ዘይኮኑስ፡ ጊዜ ዘይህቡ ኢዮም-ውን። ንኣብነት፡ ማኣዲ እንጀራ ቀሪቡ፡ ጸብሒ ኣብ ጊዚኡ እንተዘቀረበ ወይ'ውን ዝፈልሐ ጸብሒ እንተዘየሎ፡ ጉዳይ ትባላሻ ማለት ኢዩ። ወይ'ውን፡ ዕዳም ሳኣን ተቀቢሉ ዘነባብሮን ዝርእዮን፡ መጺኡ ከይተመገበ እንተከደ፡ ባዓል ጉዳይ ተዋርዶ ማለት ኢዩ። ስለዝኮነ ኢዩ ካኣ፡ መስተውዓላይ፣ ዘይርስዕን ጽቡቕ ናይ ማሕበረ-ሰባዊ ዝምድናታት ክእለትን ዘለዎ ሸም ዳስ ምምዛዝ ዘድሊ። እዘም ኩሎም ተዋሳኢቲ፡ እቲ ጉዳይ ጉዳዮም፡ ጉዳይ ዓዲ ምኳኑ ስለዝግንዘቡ፡ ብሸም ዳስ እንዳተማእከሉ፡ ብተገዳስነት ኣብ ዘዝተመደቡሉ ንጥፈታት ተገሪም ኢዮም ዝነጥፉ።

ሽም ዳስ፡ ንወራድ-መርዓ ዝኸውን እኹል ቦታ ኣብቲ ዳስ ክሕዛእ ከምዘለዎ ከገብር ኣለዎ። ስለዝኸኸነ፡ ተቐብልቲ ኣጋይሽ፡ ዕዳማት ተቐብሎም ቦታ ክህብዎም ከለዉ፡ ንወራድ-መርዓ ዝኸውን እኹል ናጻ ቦታ ክገድፉ ኣለዎም። ወራድ-መርዓ ሰዓት ከነይይ ናብ ዳስ ክኣትዉ ከምዘለዎም፡ እንዳ ጻልን እንዳ ወድን ኣቐዲሞም ኢዮም ዝሰማምዑ። ስለዚ፡ ወራድ-መርዓ ሰዓት ከንድዚ ስለዝኣትዉ፡ እቲ ሰዓት ምእታው ክቐራረብ ከሎ፡ ተዳለዉ ይባሃል። ንወራድ-መርዓ ዝኸውን ሰዓት፡ እንጀራን ጸብሕን ንበይኑ ተፈልዩ ኢዩ ዝቐመጥ/ዝዳሎ። እዚኣ፡ ናይ ወራድ-መርዓ ዝተሓትመት ቦጥ/ፊስቶ ወይውን ገንኢ ስዎ ኢያ ተባሂላ ምልክት ይግበረላ [ካብ ሓደ ንላዕሊ'ውን ክኸውን ይኸእል ኢዩ]፡ ቀዳሕ ስዎ ብገይጋ ከይከፍታ ካኣ ጥንቃቄ ይገብር። ከምኡ'ውን፡ ማኣድታት እንጀራን ጸብሕታት ጸብሕን ተዳልዮም ኢዮም ዝጸንሑ [ንወራድ-መርዓ፡ ማኣድታት ብሓደ ጊዜ ኢዮም ይወድቁ/ዝቐርቡ፡ ማኣዲ ተባሪኹ ተባሂሉ ካኣ ወራድ-መርዓ ብሓደ ጊዜ ኢዮም ምምጋብ ይጅምሩ]።

ኣቦ ወዲ፡ ከም ስምምዑ ኣብ ሰዓቱ ኣብ እንዳ ጻል ንምብጻሕ፡ ኣቐዲሙ ንወራድ-መርዓ ዝወርዱ ኣለልዩ ጸኒሑ [እገሌ/ክሰቶ ንወራድ-መርዓ ክትከይድ ኢኻ እንዳበለ]፡ መርዓዊ ወዱን ወራድ-መርዓን ኣኸቲሉ ናብ እንዳ ጻል ዓዲ ይኸይድ። ወራድ-መርዓ፡ ኣብ እንዳ ጻል ዓዲ ምስበጽሑ፡ ብቐጥታ ኣብ ዳስ ኣይኣትዉን ኢዮም። ክሳብ እንዳ ጻል ናብ ዳስ እተዉ ዝብልዎም፡ ኣብቲ ባይቶ ዓዲ ወይ'ውን ኣብ ሓደ ጽላል ዘለዎ ቦታ ኢዮም ኮፍ ዝብሉ። ኣብኡ ኮፍ ምስበሉ፡ ወራድ-መርዓ መጸኢም ተባሂሉ፡ እቶም ኣብ እንዳ ጻል ዓዲ ዝነበሩ ቤተ-ሰብ፡ ኣገማድን የዕሩኹን እንዳ ወዲ፡ ንምንጻፍ ዝኸውን ማእሰታትን ኣጎዛታትን፡ ቡን ወይ ሻሂ ምስ ቁርሱ [ዕምበባ፡ ቆሎ፡ ምን ዓተር፡ ቅጫ፡ ወ.ዘ.ተ.] እንግዶት የእንግዶምም። እንግዶት ናይ ባዕሉ ዝኮነ ወግዲ ኣለዎ። ሓደ ሰባ ካብቶም ወራድ-መርዓ፡ ነቲ እንግዶታት እንዳተቐበለ፡ “እንዳ እገሌ/ክሰቶ (ሽም ናይታ እንግዶት ትህብ ዘላ ቤተ-ሰብ እንዳጠቐስ)፡ ማእሲ ወይ ማእሰታት (ክንደይ ምጂኑ እንዳገገረ)፤ ቡን ወይ ሻሂ ምስ ቁርሱ (እንታይ ዓይነት ቁርሲ ምጂኑ እንዳጠቐስ)፤ ወ.ዘ.ተ.” የእንግዶና ኣለዎ እንዳበለ፡ ካብ የእንገድቲ ተቐቢሉ ንወራድ-መርዓ የረከብ [ሓደ ሓደ ጊዜ'ውን ኣሰማት የእንገድቲ እንዳመዝገበ ይሕዝ ኢዩ]። ወራድ-መርዓ ካኣ “የቐንዳና፡ ዓጽምኹም ይኸበር” እንዳበሉ የመስግኑ። ወራድ-መርዓ፡ ነቲ እንግዶቶም እንዳተቐደሱ፡ ማለት፡ ቡን ንዝሰቲ፡ ቡን፤ ሻሂ ንዝሰቲ ካኣ ሻሂ እንዳተቐረበን፡ ቅጫታት ተቐረሱ፡ ቁርሲታት ካኣ እንዳታዓደለን፡ ክሳብ እንዳ ጻል ኣብ ዳስ እተዉ ዝብልዎም ኣብኡ ይጸንሑ። ሓደ ሓደ ጊዜ'ውን፡ ኣብኡ ጻይላ ተኪሎም ይጸውቱ ኢዮም። ኣዋልድ ዓዲ'ውን፡ ከበሮኣን ሒዞን ታኣኪብን ኣብቲ ከባቢኦም ኮይነን ይጸርፈኦም ኢዮን። ብዙሕ፡ ንዓርኩ-መራዓውትን ንወራድ-መርዓን ዝኸኑ ጸርፋታት ኣዳልዮን ኢዮን ዝጸንሑ [ስለዝጸልኦም ኣይኮነን፡ ባህላን ስለዝኸኸነ ጥራሕ ኢዩ]።

እንዳ ጻል፡ ኩሉ ንወራድ-መርዓ ንምቐባል ዘድልዮም ምቕርባባት ምስገብሩ፡ “ወራድ-መርዓ እተዉ” ዝብል መልእኸቲ ናብ

ወራድ-መርዓ ይልእኹ። ወራድ-መርዓ ካኣ እቲ መልእኸቲ ምስበጽሑም፡ እተዉ ተባሂልና ኣለና። ንኸንኣቱ ንዳሎ ይብሉ። ባዓል ከበሮ፡ ከበሮኡ ይሕንገጥ፤ ደባላይ፡ ጉራዴኡን ዋልትኡን ይሕዝ፤ ጨፋራይ፡ ጎረርኡ ይስሕል፤ መርዓዊ ሻኹ ይኣስር፤ ዓባይቲ ካኣ ነጸለኦም/ኩተኦም የማዓራርዩን/ይውንዘፉን፡ ኣባትርቶም ካኣ ንላዕሊ ከዋዛውዙ ይጅምሩን። ሰብ ከበሮ፡ ከበሮኦም እንዳደስቁን እንዳዘለሉን ንቐድሚት ይሓልፉ፤ ደብልቲ፡ ጉራዴኦምን ዋልተኦምን ሒዞም መሬት እንዳጸሕተሩን እንዳተዋዛዙን ንቐድሚት ይሓልፉ፤ ጨፋራይ ካኣ፡ ብቐድሚት እቶም ኣባትሮም ንላዕሊ እንዳዋዛዙን ፍሉይ ምቕስቓስ እንዳገብሩን ዝቐበልዎ ወራድ-መርዓ ኮይኑ “ለጌብ/ው ስቦ/ ለጋ ሸቦ” እንዳበለ ብከምዚ ዝስዕብ ክጭፍር ይጅምር፡-

- (ጨፋራይ ዝብሎ)፡ ስቦ ለጌብ ስቦ፡ ኣሓሓ ኣሓሓ ለጌብ ስቦ (ተቐብልቲ ዝብልዎ)
- ስቦ ለጌብ ስቦ፡ ኣሓሓ ኣሓሓ ለጌብ ስቦ
- ስቦ ኣቤት መውሰቦ፡ ኣሓሓ ኣሓሓ ለጌብ ስቦ
- ስቦ ባህሊ ዓድቦ፡ ኣሓሓ ኣሓሓ ለጌብ ስቦ
- ስቦ ማዓር ኣጂቦ፡ ኣሓሓ ኣሓሓ ለጌብ ስቦ
- ኣሓሓ ኣሓሓ ለጌብ ስቦ
- ኣሓሓ ኣሓሓ ለጌብ ስቦ
- ወ. ዘ. ተ.

(እንዳተባህሊ ይደጋገም፡ ኣብ ዝተፈላለይ ኣካባቢታት ካኣ ፍልይ ዝበለ ክኸውን ይኸእል ኢዩ)

ከምዚ እንዳበሉ፡ ንቅድሚትን ንድሕሪትን *ከብካብ* እንዳገበሩ፡ ሰብ ከበሮን ደበልትን ካላ፡ ሓኒኖም ናብ ዳስ ብተደጋጋሚ እንዳካተዉን እንዳውጹን፡ ንመሬት ኣይትኹኒን ይብልዎ። ዕዳማትን ደቂ ዓድን ካብ ዳስ ብምውጻእ፡ ብየማንን ብጽጋምን ደው ኢሎም እንዳኣጣቕዑን፡ ኣንትሰቲ እንዳዓለላን፡ ማሓዙት መርዓት ኣዋልድ ካላ ንወራድ-መርዓ ዝጸርፉ ደርፍታት ክደርፉ ከለዎን፡ ፍልይ ዝበለ ህምት ኢይ ዝፈጥር። ጨፋራይ፡ ንወራድ-መርዓ ንቅድሚት እንዳሳሓበን ንድሕሪት እንዳደፍኣን፡ “ለንብ ስቦ” ምባሉ ክሳብ ኣብ ውሽጢ ዳስ ዝበጽሑ ይቅጽል። ኣብ ማእከል ዳስ ምስ በጽሑ፡ ጨፋራይ ኣብ ማእከሎም ገይሮም፡ ክቢ ብምስራሕ፡ በቲ ጨፋራይ እንዳተመርሑ “ብመገለለ ዝብል ጨፋራ” ብከምዚ ዝስዕብ ይጭፍሩ፡-

(ጨፋራይ ዝብሎ)፡ ኣሓ ብመገለለ ብመገለለ፡ ኣሓ (ተቐበልቲ ዝብልዎ)

ኣሓ ብመገለለ ብመገለለ፡ ኣሓ

ኣሓ ብመገለለ ብመገለለ፡ ኣሓ

እዞም እንዳ ወዲ መጹ፡ ኣሓ፡ እንዳተጓጎጹ፡ ኣሓ

እንተ ናይ ሓቂ፡ ኣሓ፡ ውሻም ጸይቂ፡ ኣሓ

እንተ ናይ ጽድቂ፡ ኣሓ፡ ሒማካ ዲንቂ፡ ኣሓ

ሕማቕ ሓረስታይ፡ ኣሓ፡ ሓንቲ ነዊቱ፡ ኣሓ

ሕማቕ ኣሰላማይ፡ ኣሓ፡ ሓንቲ ሰበይቱ፡ ኣሓ

ሕማቕ ቀሺ፡ ኣሓ፡ ሓንቲ ዳዊቱ፡ ኣሓ

ወ.

ዘ.

ተ.

(እንዳተባህለ ይደጋገም፡ ኣብ ዝተፈለለይ ኣክባቢታት ካላ ፍልይ ዝበለ ክኸውን ይኸእል ኢዩ)

ኣብ መወዳእታ፡ ኩሉም ኣባትሮም ነቲ ወርወር ናይ ዳስ እንዳሃረም **ኤ ኤ ኤ ኤ**

ኢሎም ይጭርሹ።

ሸዑ፡ ሸም ዳስ፡ ኮፍ በሉልና ወራድ-መርዓ ኢሉ ዝተመደበሎም ቦታ ከምዝሕዙ ይገብር። ቦተኣም ምስሓዙ፡ ተሓሳሰብቲ ስደዱልና/ሃቡና ይባሃሉ። ከምዝተባህልዎ፡ ተሓሳሰብቲ ካብ ውሽጦም መዚዞም ይሰዱ። ናይ እንዳ ጓልን ናይ እንዳ ወድን ተሓሳሰብቲ ተራኺቦም ኣገባብ ዝቐጽል ንጥፊታት ይሰርዑ። እምባኣር፡ ቅድሚ መግቢ ጉዳይና ንኸንውድእ ተሳማሚዕና ኣለና። ናይ መርዓ ፈጽሚ ስነስርዓት ንኸንገብር ንዳሎ ዝብል መልኸቲ ናብ ክልቲኡ ሸነኻት(ንዓድን ንወራድ-መርዓን) ይመሓላለፍ። እንዳ ጓል ብሓደ ሸነኽ ኮፍ ኢሎም፡ እንዳ ወዲ ካላ በቲ ካልእ ሸነኽ ደው ኢሎም፡ ፊት ንፊት እንዳተራኣኦ ማለት ኢዩ፡ በቦቶኦም ሒዞም ምስተዳለዉ፡ እንዳ ጓል (ብወኪሎም ኣብሎም) ንእንዳ ወዲ፡ “በሉ ዋሓስ ሃቡ” ይብልዎም። ናይ እንዳ ወዲ ወኪል ትቐብል ኣቢሉ፡ “እንዳ ጓል ዋሓስ ሃቡ ይብሉና ኣለዉ” ኢሉ መልእኸቱ የማሓለልፍ። ከምዝፍለጥ፡ ጓል፡ ብዘይ ዋሓስ ካብ ዳስ ኣይትወጽእን ኢያ። ዝዋሓስ ካላ ወዲ ዓዳ ኢዩ። ስለዝኾነ፡ እንዳ ወዲ፡ ኣቐዲሞም ዋሓስ ዝኸውን ካብ እንዳ ጓል ዓዲ ረኺቦም ከዳልዉ ኣለዎም። ከምኡ ገይሮም ስለዝጸንኑ፡ ዋሓስ ሃቡ ምስተባህሉ፡ እገሌ/ክስቶ ኢዩ ዋሓስና ይብሉ። እቲ ዋሓስ ክኸውን ዝተሰማመዐ ሰብ ተጸዊዑ፡ ምስ ሸነኽ እንዳ ጓል ይጽምበር። ሸዑ፡ “ናይ ዋሓስ ክልተ ዋንጫ” ይዕደሎ። ነታ ሓንቲ ብየማናይ ኢዩ፡ ነታ ካላኣይቲ ካላ ብጸጋማይ ኢዩ ሒዙ ደው ይብል። ዋሓስ ኣትክሉ ዓደቦ (እንዳ ጓል) ምስበለ ሸም ዳስ፡ በቶም ዓብይቲ ዓዲ ጀምሮም ዋሓስ ከትክሉ ይጀምሩ። ዋሓስ ኣትክሉ ኣቦይ እገሌ [ኣቶ እገሌ ዳኣ መጀምሪያ የትክሉ እንዳተባህለ ስጋይ ስጋካ ዝተሓዎሶ ምኽብባር ብዘለዎ መንገዲ] እንዳተባህለ ሓደ ብሓድ ዓቦይቲ ዓድን ኣዝማድን ብከምዝስዕብ ኣግባብ ዋሓስ የትክሉ፡-

ዋሓስ ዘትክል ንዋሓስ፡ “ትዋሓስ ዶ እገሌ ወዲ እገሌ ባዓል ዓዲ እገሌ፡ ትዋሓስ ዶ?”

ዋሓስ ንእንዳ ወዲ፡ “እሂ ዋሓስኩም ዶ?”

እንዳ ወዲ ንዋሓስ፡ “እወ ዋሓስና”

ዋሓስ ንእንዳ ወዲ፡ “ዋሓስኩም ዶ መንግስቲ ይሙቱ?”

እንዳ ወድ ንዋሓስ፡ “እወ ዋሓስና መንግስቲ ይሙቱ።”

ዋሓስ ንዋሓስ ዘትክል፡ “እወ ይዋሓስ”

ዋሓስ ዘትክል ንዋሓስ፡ “ትዋሓስ ጓል ምስ ጭጋረታ፡ ጓል ክስቶ ኢያ፡ ትዋሓሳ ዶ ከም ኣሞታታን ከም ኣትነታትን? ትዋሓሳ መንግስቲ ዶ ይሙቱ”

ዋሓስ ንዋሓስ ዘትክል፡ “እወ ይዋሓሳ፡ መንግስቲ ይሙቱ”

ንዋሓስ ዘትክል፡ “ፈረይትን ጸገይትን ይግበሮም።”

ኩሎም እቶም ዋሐስ ዘትከሉ፡ ሓደ ብሓደ ብከምዚ ኣገባብ ምስ ኣትከሉ፡ እንዳ ወዲ ኮፍ ቡሉ ይባሃሉ። ሽዑ፡ ናይ ገዝሚ ስነስርዓት ይግበር። እንዳ ጓልን እንዳ ወድን ብተሓሳስብቶም ኣብሎም ይረዳድኡ፡ ምስተሰማምዑ ካኣ ገዝሚ ንዳስ ንኸንገር ምድላው ይግበር። ሸም ዳስ፡ “ላዕላይ ዳስ፡ ታሕታይ ዳስ፡ ገዝሚ ከንገር/ከንበብ ሰለዝኾነ፡ ጺን እልና ንሰማዕ” ኢሉ ኣብ ዳስ ብምእዋጅ፡ ዳስ ጸጥ ኢላ ከምትሰምዕ ምስገበር፡ ገዝሚ ብከምዚ ዝሰብ ንዳስ ይንገር። ኣቦ ጓል ንኣቦ ወዲ ዝኣዘዘ ናይ መርዓት ስልማት (ስልማት ወርቂ፡ ዓይነትን ዓቀን ብግራምን፡ ክዳውንቲ መርዓት፡ ወ.ዘ.ተ.) ምምልኡ/ምፍጻሙ ድሕሪ ምርግጋጽ፡ “ቅድሚ ሕጂ ከንድዚ ከብትን ከንድዚ ገንዘብን፡ ሕጂ ካኣ መምለስ እግሪ ዝኸውን፡ ከንድዚ ከብትን ከንድዚ ገንዘብን ብምስዓብ፡ ብጠቕላላ ከንድዚ ከብትን ከንድዚ ገንዘብን ነግዝመኩም ኣለና” ብምባል እንዳ ጓል ነቲ ጸጥ ኢሉ ዝሰምዕ ዘሎ ዳስ ይሕብሩ። ኣንስቲ የዕልላ፡ እንዳ ወዲ ካኣ “ኣሎ በረኸት፡ ኣሎ በረኸት፡ ኣሎ በረኸት፡ መሊኡ መሊኡ፡ የቐንየልና” ይብሉ። እንዳ ጓል፡ ኣስዕብ ኣብሎም፡ “ናይ ሓማት፡ ናይ ሓም፡ ናይ የሕመትመት፡ ናይ ዓሰር፡ ናይ ታቦት፡ ወ.ዘ.ተ. ከንድዚ ከንድዚ ገንዘብ (ዓቀን ገንዘብ ናይ ነብሲ-ወክፎም እንዳጠቐሱ)፡ ብጠቕላላ ከንድዚ ገንዘብ ንውስኸኩም ኣለና” ይብሉ። ኣንስቲ የዕልላ፡ እንዳ ወዲ ካኣ “ኣሎ በረኸት፡ ኣሎ በረኸት፡ ኣሎ በረኸት፡ መሊኡ መሊኡ፡ የቐንየልና” ደጊሞም ይብሉ። ካብኡ ቀጸሉ፡ ጭቃ/ዳኛ ዓዲ ነቲ ላዕላይን ታሕታይን ዳስ ዝሰምዖ ስርዓተ ገዝሚን ስነስርዓት ዋሐስ ምትካልን፡ ፈጽሚ ገይሩ የጽድቑ። ብከምዚ ኣገባብ፡ ስርዓተ ገዝሚን ፈጽሚን ምስተዛዘመ፡ ስነስርዓት ምምጋብ ወራድ-መርዓ ይጅመር፡ እቲ ዝተረፈ ዳስ ካኣ ናብ ምስልሳል ስሩዕ ንጥፈታቱ ይምለስ።

ቅድሚ ወራድ-መርዓ ምምጋብ ምጅማርም፡ የዕሩኽ፡ ክዳን መርዓት ኣመርቐ ይባሃሉ። ነቲ ናይ መርዓት ክዳውንቲ፡ ጫማታትን ውርቂን ኣብ ክፋት ሳንዳቕ ገይርም (ኩሉ ከምዝረእ ገይርም ሰሪኦም) ኣብ ዳስ እንዳዘሩ የመርቐዎ። ዕዳም ካኣ፡ ስቲ ወይ ቆጽሊ ናብቲ ሳንዳቕ ሰው እንዳበለ “ከም ማይን ጸባን ይሓዋውሶም፤ ናሕሰ ጋም ይግበረሎም፤ መርዓ ሳራን ኣብራሃምን ይግበረሎም፤ ፈሪይትን ጸገይትን ይግበረም፤ ወ.ዘ.ተ.” እንዳበለ ይምርቑ። ብከምዚ ኣገባብ ኩሉ ሰብ ምስ መረቐ፡ የዕሩኽ ነታ ናይ መርዓት ክዳውንቲ፡ ጫማታትን ውርቂን ዝሓዘት ሳንዳቕ ንመርዓት ምስ ማሓዘታ የረከብወን። መርዓት ተኸዳዲና ኣዋርቓ ገይራ ምስ ተዳለወት፡ ስነስርዓት ምዕራኽ ይግበር። መርዓት ተሸፋፊና፡ መኸምብያ ኣብ ርእሳ ገይራ ኣብ ማእሊ ወይ ኣብ መደብ ኮፍ ትብል። ሓደ ዕብይ ዝበለ ሰብኣይ/ጎበዝ ወዲ ዓዳ፡ ነቶም ዝዓርኩላ የዕሩኽ ቡብሓደ እንዳ ጸወዐ የዕርኹም። መጀመሪያ፡ ናይ መዕረኺ ገንዘብ ንብሲ-ወክፎም ከምዝኸፍሉ ምስ ገበረ፡ ቡብሓደ የማናይ ኢዶም ኣብታ ኣብ ርእሳ ዘላ መኸምብያ ብምቕማጥ፡ “ዓርከተይ ዓርከተይ፡ ዓርከተይ እገሊት (ብሻም እንዳ ጸውዑ)፡ ዓርከተይ ዓርከተይ፡ ዓርከተይ እገሊት፡ ከም ኣብራሃምን ሳራን ዝዓረኸዎ የዕርኸኒ፡ ዓሪኽ ኣይዓረኸኩን ከይብል ቃል ኪዳን ይኹነኒ” እንዳበሉ ናይ ኣርከተይ ማሕላ ከምዝፍጽሙ ይገብር። እዚ ድሕሪ ምፍጻምም፡ የዕሩኽ ንመርዓት ናብ ዳስ ኣውጺኦም ምስ መርዓዊ ኮፍ የብልዎ። ድሕሪ ናይ ምብራኽ ስነስርዓት፡ ናይ ወራድ-መርዓ ስዋ [ናይ ወራድ-መርዓ ስዋ ፍልይ ዝበለት ኢያ] ብምኸፋት ስነስርዓት ምምጋብ ወራድ-መርዓ ይጅመር። ንዓርከ-መራዓውቲ ትኸውን ድቐ ስዋ ግን ብሳርማ ታሓቲማ ኢያ ኣብ ውሻጠ ትቕመጥ። የዕሩኽ፡ “ማይ በለ ወድኸንዮ ማይ በለ፡ ማይ በለ ወድኸን ---” እንዳበሉ ከምጽእዎ ናብታ እታ ሳርማ ተቐሚጣታ ዘለ ውሻጠ ይኸዱ። እተን ኣብኡ ዝጸንሓ ኣንስቲ ግን፡ ነታ ዱቕ ሳው ዝሓዘት ሳርማ ምስ ካለኣት ክልተ (2) ተማሳሰልቲ ዝታሓትማ ሳርምታት፡ ግን ካኣ ዱቕ ዘይኮነ ስዋ ዝሓዘ፡ እየን ዝቐርባሎም። ካብዚኣተን መሪጽኩም ሓንቲ ውሰዱ ይብለኦም። ሓንቲ መሪጸም (እታ ድቐ ዝሓዘት ኢሎም ዝሓሰብዎ) ኣልዒሎም ተሰኪሞም ዕልል እንዳበሉ ናብ ዓርከ-መራዓውቲ ወሲዶም ከፊቶም ይጥዕምዎ። እዚኣ ኢያ እታ ዱቕ ኢሎም እንተኣሚናም፡ ይሰትይዎ፤ ንሳ ኣይኮነትን እንተ ኢሎም ግን፡ ናዓኣ መሊሶም፡ ካብተን ዝተረፈ ክልተ፡ እንደገና እታ ዱቕ ኢያ ዝበልዎ መሪጸም ይወስዱ። ከፍቶም ይጥዕምዎ። ንሳ ኢይ እታ ዱቕ እንተለማ፡ ይሰትይዎ፤ ንሳ ኣይኮነትን እንተ ኢሎም ግን፡ ናዓኣ መሊሶም ነታ ዝተረፈት ሳልሰይቲ ሳርማ ይወስዱ። ካብ የዕሩኽ ስዋ ጢዒሙ ዱቕ ምጂኑን ዘይምጂኑን ክፈልጥ ዝኸእል ሰብ እንተዘይብሎም፡ ተጋግዮም ነታ ዱቕ ዘይኮነት ሳርማ ክሰትዩ ይክእሉ ኢዮም። ከምኡ እንተገይርም ካኣ፡ እተን ኣንስቲ ስዒረነኦም (የዕሸነኦም) ማለት ሰለዝኾነ፡ ዓያሹ የዕሩኽ እንዳ ተባህሉ መስሓቕ ይኾኑ። እዚ ኩል ክግበር ከሎ ዝፍጠር ሳሓቕ፡ ቀልድን ወኸዕኸዕን ፍልይ ዝበለ ህሞት ነቲ ውራይ መርዓ ኢዮ ዝፈጥረሉ። ኣብ መንጎ ዓርከ-መራዓውትን ሓማውትን ካኣ ጽቡቕ ናይ ሓቢርካ መዋሲኢ ባይታ ብምፍጣር፡ ነቲ ዝምድና ናይ ተጻመድቲ የደልድሎ ኢዮ።

ከምቲ ልዕል ኢሉ ዝተገለጸ፡ ናይ ወራድ-መርዓ ማኣድታት ብሓደ ጊዜ ኢዮ ዝቐርብ፡ ወራድ-መርዓውን ብሓደ ጊዜ እዮም ዝምግቡ። ናይ ዓርከ-መራዓውቲ መግቢ ፍልይ ዝበለ ኮይኑ [ማኣዲ ንመራዓውቲ ይባሃል እኽ]፡ ጸብሒ ደርሀ ምስ እንቐቐሖታተን ኢዮ ዝቐርቡሎም። ናይ ባዓሉ ዝኾነ ስነስርዓትውን ኣለዎ። ንኣብነት፡ ጸብሒ ደርሀ ምስ መጽ፡ እቲ ዝጸብሕ ዓርኪ፡ ቅድሚ ጸብሒ ምጽብሒ፡ እተን ዓሰርተ ክልተ (12) ሜላታት ደርሀ ምህላወን ከረጋግጽ ኣለዎ። እንተዘይኮነ፡ እዞም የዕሩኽ ዓዋናት/ ኣይፈልጡን ኢዮም ኢሉን እንተገሚተን፡ እተን ሰራሕቲ ጸብሒ ደርሀ፡ ከዕሸወኦም ኢሉን ሜላታት ከጉድላሎም

ይኸአላ ኢየን [ኩሉ ንመሳሳቾ ኢዩ ዝግበር]። ብተወሳኺ፡ ጎሎ (ሓንቲ ካብተን 12 ሜላታት) ብወግዒ ዓደቦ ናይ ሰራሒት ጸሕሊ/ደርሆ ስለዝኮነት፡ ዓርኪ-መራዓውቲ ተመረቦም ምስ ወድኡ፡ ኣብታ ዝመጸታ ጸሕሊ ገይሮም፡ ምስ ማኣዲ መልሲ ናብ ሰራሒት ጸሕሊ/ደርሆ ክመልስዎ ኣለዎም። ወግዒ ዓደቦ ስለዘይፈልጡ፡ ወይ'ውን ተጋግዮም እንድሕር ዳኣ በሊዎም ግን፡ ኣዋልድ ዓዲ ልጃም ናይ መርዓት በቐሊ መንዚዎን ብምውሳድ ኣይንህበኩምን ኢና ኢለን ይኸልኦም ኢየን። ልጃም ብቐሊ እንተተታሒዙ ካኣ፡ መርዓት ካብ ዳስ ኣይትወጽእን ኢያ። ሽዑ፡ ዕረቆ ዕረቆ ተባሂሉ፡ ዓበይቲ ዓዲ ኣብ መንጎ ኣዋልድ ዓድን ዓርኪ-መራዓውትን ኣትዮም ይሸምግልዎም - ዓርኪ-መራዓውቲ ይኸሕሱ [ይሰግዱለን፣ ሳዕስዑ ኢለን ብዙሕ ጊዜ ደጋጊሞም ከምዝሰዕሱ ይገብራ፣ ንወራድ-መርዓ፡ ኣብ ከንዲ ብእዋኑ ናብ እንዳ ወዲ ዝምለሱ፡ የምስያሎም፣ ወ.ዘ.ተ.]። ስለዝኾነ፡ ዝኾነ ጎበዝ/መንእሳይ ክዓርክ ክሓሰብ ክሎ፡ ነዚ ኩሉ ወግዕታትን ልምድታትን ፈሊጡ ሓልፍነት ክሰከም ክዳሎ ኣለዎ። **“ዕርኪነት፡ ቅድሚ ዕለተ መርዓ (ዓርኪ ሕልፎት)፣ ኣብ ዕለተ መርዓን ድሕሪ ዕለተ መርዓን (ኣብ ጊዜ ሕጻኖት) ተሓታትነትን ሓላፍነትን ዘሰከም ኣገዳሲ ዓዳዊ ትካል ኢዩ”** ዝብል ተረድኦ ኣለኒ። ኣንባብቲ ኹ እንታይ ትብሉ?

መቐስ፡ ባህለን ስለዝኾነ፡ ኣዋልድ ዓዲ ንዓርኪ-መራዓውትን ንወራድ-መርዓን ብጸርፊ ትንፋስ ኢየን ዝኸልኦም። ካብ ምቕንጣጥ ዝጀመረ ጸርፊ፡ ክሳብ ወራድ-መርዓ መርዓቶም ሒዞም ዝኸዱ ኢዩ ዝቐጽል። ንኣብነት፡ ወራድ-መርዓ ክምገቡ ከለዉ (ቀሲኖም መታን ከይምገቡ)፡ ኣዋልድ ዓዲ ካብ ዳስ ወጻኢ ተኣኪበን፡ ከምዝሰዕብ ኢለን ይጸርፈኦም፡- **“ኣብታ ኣይኒ ጣይታ፡ ሓሰኻ ኣላታ፡ ዑዕ በላ ኢኻ፣ ኣብቲ ዓይኒ መረቕ፡ ሓሰኻ ጨብረቕረቕ፡ ዑዕ በላ ኢኻ፣ ኣብታ ዓይኒ ምለሊ ኹ፡ ሓሰኻ ውሊ ኹሊ ኹ፡ ዑዕ በላ ኢኻ፣ ኮሎሳ፡ ከምዝሓረሰ፣ ወ.ዘ.ተ.”**። ከም ኣጋጣሚ፡ ዝኾነ ወዲ ዓደን ሰብ ከህደኣን ኢሉ፡ **“ግደፋ ኣትን ኣዋልድ፡ ከምኡ ኣይትበላ”** እንተ ዳኣ ኢሉወን፡ እቲ ጸርፊ ናብኡ ጠውዮን፡ **“እዚ ኹ እንታይ ገደሶ፡ መሲልዎ ዶ ዝልዛል ዘኸልሶ፣ ኣዶ እገሌ/ክስቶ (ብሽሙ እንዳ ጸዋዓ) ኹ እንታይ ገደሶ፣ መሲልዎ ምታር ዘኸልሶ፣ ወ.ዘ.ተ.”** ኢለን ጸርፊ የዝንባሉ። ምንም ክብለን ኣይክእልን ስለዝኾነ (ንወራድ-መርዓ ክጸረፋ ሕገን የፍቐደለን ስለዝኾነ)፡ ኣጽቂጡ ይሃድም/ ካብኣን የልግስ። ንመርዓዊውን፡ **“ኣፍንጫ ድሙ ምስ ኣቡኡዮ፡ ክግዘም መጺኡዮ፣ ይፈልጠኻ እንድየ ወዲ ዓይይ ምጃንካ፡ ብለቐታ ጊሐ ክትልምን ዝሓገኻ፣ ወ.ዘ.ተ.”** እንዳበላ ኣልባቡ ኢየን ዘጥፋኣሉ። ከምኡ'ውን ንየዕሩኽ፡ **“ዓርኪ ኣዳነይስ እባ፡ ዘይበሰለ ዱባ፣ ንእሽተይ ዓርኪ፡ ሻሽ ጠፊእዎ ይበኪ፣ ወ.ዘ.ተ.”** እንዳበላ ኢየን ዝጸርፈኦም።

ወራድ-መርዓ፡ እቲ ጸርፍታት ከይገደሱም በሊዎም ሰትዮም ምስ ወድኡ፡ ተማሳጊኖም ናብ ዓይም መርዓቶም ሒዞም ንኸምለሱ ምድላው ይጅምሩ። ናይ መርዓት በቐሊ ካብ ታኣሲራቶ ዝዋዓለት ትመጽእ [ኣባቐል ወራድ-መርዓውን ብዓዲ መግቢ ክዋሃበን ሕጊ/ወግዒ ዓደቦ ይፈቐደለን ኢዩ]፡ መርዓት ካኣ ኣብ በቐላ ትስቀል (ሓቕፎም ኢዮም ዝሰቐልዎ)። መርዓት ቀዲማ ትወጽእ፡ ዓርኪ-መራዓውቲ ካኣ **“ታሓምበለ”** ኢሎም ንመርዓዊ ኣብቲ ቅድሚ ዳስ የሳዕስዕዎ። ሓማውቲ (ሓማቱ ወስኽኽ)፡ ቅናተን

ብምፍታሕ፡ ገንዘብ ይስልመኡ፡ እግረ-መንገደን ካኣ፡ ኣጸቢቐን ይርእዮኡ። መታን ደጋጊሞም ክሰዕስዑ (ነተን ገንዘብ ስልማት ደልዮም ይደጋግሙ)፡ ኩለን ብሓደ ጊዜ ንመርዓዊ ኣይስልሞኦን ኢየን። ብተወሳኺ፡ ሓማቱ፡ ከታ ኣብ ክሳዱ ትገብረሉ'ም ምስዕሳዕ ተሰንዮ። ስነስርዓት ታሓምበለ ምስተወደኣ፡ ዓርኪ-መራዓውትን ወራድ-መርዓን ካብ እንዳ ጻል ወጺኦም ንዓይም የምርኩ። ኣዋልድ ዓዲ ካኣ፡ ንዓርኪ-መራዓውቲ እንዳጸረፋን፡ ንመርዓት ዝውዱሱ ደርፋታት እንዳ ደረፋን፡ መርዓት ካብ ዓዲ ወጺኦ ክሳብ ትኸይድ እግሪ እግሪ እንዳ ሳዓባ የፋንዋኣ። **“እምቢ በሊ፡ እምቢ በሊ፡ መጺኣ በቐሊ፣ እምቢ በልዮም፡ እምቢ በልዮም ወይኖ፡ ንእሰነት ዶ ትምኖ፣ ምኽድስ ኪዲ፡**

ትኸድዮ በየናይ ዓዲ፣ ኪድዮም ኪድዮም፡ ዓዲ ጓና ኪድዮም፡ ክምስ እንዳበልኪ ልቦም ታዓዘብዮም፣ ሓፍተይ ኪዲ በሊ፡ ግርማ ታዓዲሊ፣ ኣሳፋሕላይ ከም ሮማዲ፡ ጀጋኑ ውላዲ፣ ወ.ዘ.ተ.” ኢለን እንዳደረፋ የፋንዋኣ፡ መርዓት ካኣ እንዳተዳናፈቐት ንዓይባኣ ሕጽኣ ሂባ ናብ እንዳሕማኣ ገጸ በቐላ ሰራራ [ዓርኪ ርእሳ ተጋራቢቱ ይሕዛ] ትኸይድ።

መርዓት ቅድሚያ ዓርክ-መራዓውትን ወራድ-መርዓን ስለትወጽእን ስለትኸይድን፡ አዋልድ አፍኔናኦ ከምለሳ ከለዋ፡ ንዓርክ-መርዓውቲ ብምኽታር፡ ንመርዓዊ ከምዝስግደለንን እድ ነሲኡለን ከምዝከይድን ኢየን ዝገበራ። ከም ገለ፡ መርዓዊ ኩርዓት ተሰሚዕዎ፡ መታን እድ ከይነስኣለንን ከይሰግደለንን ኢሎም፡ ዓርክ-መርዓዊቲ ወይ ከሃድሙ ወይ'ውን ብካልእ መንገዲ ተሓቢአም ክኸዱ እንተፈቲኖም፡ ጎየን ክኸትረአም ኢየን ዝፍትና፡ ዋላ ብደናጉላ ኢየን ዝሰሃለአም። አወዳት ጎርዘ ጉላ ደቂ ዓደንውን ክሕግዝወን ይኸእሉ ኢዮም። ከምኡ እንተኮይኑ ካኣ፡ ዕግርግርን ባኣስን ይፍጠር። መርዓዊ ንአዋልድ ከሰግድን እድ ክነስእን ሕጊ ዓደቦ የግድዶ ኢዩ። ምናልባት ከሃድም ፈቲኑ'ሞ እንተተፈገገ፡ ከምዝተፈግኦ ኢዩ ዝኸይድ [ተፈገገ ኢሉ ብሕጊ ክሓትት ኣይክእልን ኢዩ፡ እንተሓተተ'ውን ብሕጊ ይርታዕ]። ጓል ክብሪቲ ኢያ፡ ብቀሊሉ ካኣ ኣይትርከብን፤ እተን አዋልድ ዓዲ፡ “*ጎንዳና ካባና ፈሊኻ ክትወስዳ ትክእል፡ ኢድ ነሲእካን ሰጊድካ ብኣኸብርት ጥራሕ ኢዩ*” ኢየን ዝብለኦ ነቲ መርዓዊ። ንሱ ካኣ “እኺ ሕራይ፡ ንጎንዳኸን/ንማሓዊኸን ኣኸቢረ ክሕዞ ኢዮ” ኢሉ ኢድ ክነስኣለንን ክሰግደለንን ኣለዎ። ብከምዚ ኣገባብ መርዓት ምስ ኣፋነዎ፡ “*ኣፋኔና ናባ ኣሰጊርና ተመለሰናኸን? ወዲ ሓዚላ ትመለሰኸን?*” እንዳበላ ናብ ዳስ ተመልሰን *ምስለኣን* ይሓታ። አዋልድ፡ ምሉእ ማዓልቲ እንዳ ደረፋን እንዳዘለላን መርዓ ከጸብቓ ስለ ዝውዕላ፡ መርዓት ምስ ኣፋነዎ ኢየን ዝምገባ። መግቢን ካኣ ፍሉይ ኢዩ ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ናይ ባዕሉ ስነስርዓት'ውን ኣለዎ። ኣደ መርዓት እቲ ዝግባእን ኩሉ (እንጀራ፡ ጸብሒ፡ ስዋ፡ ወ.ዘ.ተ.) ትህበን'ሞ፡ ባዕላተን ኢየን ዘማሓድረኦ (ንኸም ዳስ ኣይምልከቶን ኢዩ)። እንድሕር ዳኣ ቦቲ ዝተሞህበን ዓጊባን፡ ተመጊቡን፡ “ንውድስ ንወዳድሰ፡ ኣባይ ኣለዎ ባዓል ምሰ፤ ኣንበሳ ድምጻ፡ ብናር መወጻ ይብላኺ ኣለዋየ፤ ወ.ዘ.ተ.)” እንዳበላ ክውድሳ የምስየ፤ እንተዘይ ዓጊባን ግን፡ ንኣደ መርዓት ይጸርፋኣ (ምስለኣን ስለዘጉደለትለን ማለት ኢዩ)። ነዚ ዝኸነን ብዙሕ ጸርፍታት ኣለወን። ንኣብነት፡ “ጸሎሎ ገጻ፡ ፋሓም ሞወጻ፡ ይብላኺ ኣለዋየ፤ ጭራ እግራ ጭራ እግራ፡ ኣብ ድሕሪ መጥሓን እንተተኣሰራ፤ ወ.ዘ.ተ.” ንምጥቃስ ይካኣል። ኣደ መርዓት ካኣ ነዚ ስለትፈልጥ፡ ምስለኣን (መስለን) ኣይተገደለንን ኢዩ።

ከምዚ ኣብ ላዕሊ ተገሊጹ ዘሎ፡ መርዓ፡ ብኸሉ ኣካላት ዓዲ (ቆልዑ፡ አዋልድ፡ ኣንስቲ፡ ሰብኡትን ኣጓብዝን፡ ትካላት ዓዲ፡ ንብረት ዓዲ፤ ወ.ዘ.ተ.) ምውሳኔ ዝዕመም ኣገዳስን ክብርን ውራይ ዓዲ ኢዩ። እቲ ኩሉ ንውራይ መርዓ ንምኽያድ ዝግበር ንጥፈታት፡ ኣብቲ ዓዲ “ማሕበረ-ሰባዊ ስጥመት፡ ሓልዮት፡ ፍቕሪ፡ ስነት፡ ሰላም፡ ዓዳዊ መንነት፡ ወ.ዘ.ተ.” ንኸፍጠርን ዓኹኹ ንኸድልድልን ይገብር ጥራሕ ዘይኮነስ፡ ጓል ተመርዕያን ተደርዕያን፡ ተካኢ መጻኢ ወለዶ ክትፈርን ክትጸግን ዘኸእላ “ባህርያዊ ከባቢኣ ዝተሓለወት” መበቆል ዓዲ ከምዝህልዎ'ውን ይገብር ኢዩ። “*ንጓል ዓዳ ኢዩ ክብረታ*” ከባሃል ዶ ሰሚዕኩም ትፈልጡ? እታ፡ ሃገሮም/ዓዶም ዝፈትዉን ዘፍቕሩን ጀጋኑ፡ ሓየታት፡ ዋዕርታት/ዋዓሩ፡ ወ.ዘ.ተ. ዝወለደት ኤርትራዊት ኣደ፡ እዚ ኢዩ መሰረታን መበገሲኣን። እቶም ዝተወልዱ ሃገሮም ዝፈትዉን ዘፍቕሩን ካኣ፡ እታ ዝፈረየቶምን ዝተጸገየቶምን ኤርትራዊ ኣደ፡ ነታ መሰረት ክብራ ዝኸነት ዓዳን መበቆላን ስለትፈቱን ስለተፍቕርን ኢዩ። እም፡ ከምዚ ካብ ኮነ፡ እስከ ኣንበብቲ ምልስ ኢልኩም ብዛዕባ እታ ተወሊድኩም ዝግበኹምላ ዓዲ ሕጂ ዘላቶ ኩነታት ሕሰቡ። እዚ ኩሉ ኣብ ላዕሊ ዝተገለጸ፡ ኣሎ ዶ? ይግበር ዶ? እተን ዘፋንዎ አዋልድ (ማሓዙት/ሳናዳ) ኣለዎ ዶ? እቶም ዝዘሉን ኩሉ ንጥፈታት ዝግሙን ኣጓብዝን መንሰያትን ኣለዉ ዶ? እቶም ሞሓስ ዘትክሉን መሰረት ክብረትን ውሕስነትን መርዓት ዝኸኑ ዓበይቲ ዓዲ ኣለዉ ዶ? እቶም ማይን ናይ መርዓ ናውቲ ዝጓርቱን (ዝላኣኹን)፡ ዋላ ብጫው ጫዎም ከይተረፈ ንመርዓ ሂወት ዝህቡን፡ ቆልዑን ኮተቴን ኣለዉ ዶ? እተን ለይትን ማዓልትን ሰሪሐን “ኣየ ውራይ” ዘብል እኸለ-ማይ መርዓ ዘዳልዎን፡ ንመርዓት መኸረን፡ ሓኒነንን ቆኒነንን ዘፋንዎን ኣዴታት ኣለዎ ዶ? ሕጻር ብዝበለ፡ እቲ ንቡር ሂወት ዓዲ ዝባሃል ኣሎ ዶ? እቲ ንቡር ሂወት ዓዲ እንተዘየሎ ኸ መንነት ዓዲ ከም ዓዲ ኣሎ ከባሃል ዶ ይካኣል? መንነት ዓዲ እንተዘየሎ ኸ፡ መንነት ሃገር ኣሎ ዶ ከባሃል ይካኣል? መንነት ሃገር እንተዘየሎ ኸ፡ ሕብረተ-ሰብን ሃገርን ሂወት ኣለዎም ዶ ከባሃል ይካኣል? መልስታትን ናይ መልስታት መደምደምታን ንኣንበቲ እገድፎ። ይኹንምበር፡ ኣብ ዝቐጸሉ ክፋላት ጽሑፋት፡ ናብዚ ዛዕባ እዚ ተመሊሰ ትንታነ ክህበሉ ምጂነይ ኣቐዲመ ክሕብር ይፈቱ። ቅድሚያ ናብኡ ምምላሳይ ግን፡ ኣብ ሓሙሻይ ክፋል፡ ብዛዕባ እቲ ተራፉ ዘሎ ንጥፈታት ዕለተ መርዓን (ኣብ እንዳ ወዲ) ብዛዕባ ካለኣት ጉዳያት ዓድን ክንርኢ ክንፍትን ኢና።

ስለዝኸነ፡ ኣብ ሓሙሻይ ክፋል፡ ብዛዕባ መርዓት በቐላ ሰሪራ ኣብ ዓዲ እንዳ የሕማኦ ምስበጽሖት ዝግበር ኣቀባብላ መርዓትን፡ ኣቀባብላ ዓርክ-መራዓውትን ወራድ-መርዓን፡ ኣብ እንዳ ወዲ ዝግበሩ ንጥፈታት መርዓ፡ ስነስርዓት ዓርኪ-ሳልስቲ፡ ስነስርዓት ሕጽኖት/እንዳ መርዑ፡ ኣገባብ ምልሶትን እትዋትን፡ ባይቶ ዓዲን ማሕበረ-ሰባዊ ተርኡን፡ ዓዳዊ ትካላት ምትሕግግዝን፡ ምስ ሞትን ሓዘንን ዝተኣሰሩ ንጥፈታት ዓድን፡ ሰፊሕ ትንታነ ክቐርብ ኢዩ።

ሓሙሻይ ክፋል ይቐጽል